

A hegységi lucz fenyvesek neveléséről.

Közli: F i r b á s z A d o l f, uradalmi főerdész.

Kétségtelen, hogy a középhegységi állabalkotó fanemek közül — tekintettel az iparra valamint erdőgazdasági fontosságára is, — a lucz fenyőt illeti meg az első hely. A hegységi természetadta előfeltételek mellett alig lehet más fanem tenyésztése által oly pénzbeli jövedelmet elérni, mint a lucz fenyővel, melynek sokoldalú használhatósága ennek a fanemnek nagy kelendőséget is biztosít. A lucz fenyő gazdálkodásnak ezt a pénzügyileg annyira előnyös voltát azonban már e század elejétől fogva gyakran túl is becsülték, minek bizonyosságai azok a kiterjedt területek, melyek Közép-Európa hegységeiben a lucz fenyő tenyésztésére szolgálnak. E mellett azonban sajnos, hogy a lucz fenyő-gazdálkodásból szinte valóságos „mánia“ lett, ami minden más fanem tenyésztését ugyyszólván kizárta, mert az okszerű erdőmivelés netovábbját a teljesen zárt, és a magassági növekvést tulságosan felhajtó elegyetlen lucz állabok rendszeres nevelésében látták.

Ennek az egyoldalú gazdálkodásnak rossz következményei nem is maradtak el, különösen ott, hol az első ültetmény telepítések s némi csekély pótlások után már azt hitték, hogy mindent megtettek, de a mellett a nehezen hozzáférhető s e miatt nem is értékesíthető állabok köztes használatait, főleg pedig az áterdöléseket elhanyagolták. Ilyen, elméletben legszebb reményekhez jogosító álabból az utolsó évtizedekben hó- és széltörések, rovarkárok és erdei tüzek által sok ezer hold nemcsak hogy tetemesen megrongáltatott, de sok esetben teljesen tönkre is tétetett; a kezelő tiszt pedig eként abba a kellemetlen helyzetbe került, hogy csak a közt lehetett választania,

vajjon a tarlasztásra még éretlen s legszebb növekvésben álló maradékokat rögtön letarolja-e, vagy a ritka zárlat által nagyon is megapasztott és még folyton apadó talajhozammal is, mint a természetellenes felerdősítés kikerülhetlen következményével, megelégedjék-e? Pénzgazdasági szempontból bármilyen kitűnő tulajdonságokkal birjon is a lucz fenyő, olyannyira érzékeny erdőmivelési tekintetben, és különösen a hegységekben nagy éleslátást követel, hogy ott, ahol neki kell az első szerepet játszania, a fent említett mindig fenyegető veszélyektől megóva, a tarlasztás koráig kár és veszély nélkül fenttartható legyen.

Az a jó tulajdonsága, hogy a fiatal ertvényezésekben — akár ültetésből, akár vetésből keletkeztek azok — az állab zárlatát könnyen helyreállítja: volt nézetem szerént indító oka annak, hogy a lucz tenyésztésével egyidejűleg az a kiterjedt tarvágásos gazdálkodás is kezdetét vette, melyet a hegységi erdőkben még néhány évtized előtt, mint a vágásvezetés típusát, láthattunk. Ebből az időből származó állabjaink legnagyobb része azonban középkorukba való átmenetüknél nem bizonyultak be életképeseknek, mert váltakozva hó- és széltörések, a szu és az apácza rovar fellépésének veszélye, valamint szárazságnál a gyakori tüzesetek és tetemes lecsapódásoknál a talajcsuszamlások is fenyegetik létüket.

A tisztán tarvágásos lucz-erdőgazdálkodásnak ez a félszázada sok esetben kemény és drága iskola is volt, melyből közel két évtized óta kezd az új, megtisztult — ha nem is egészen kész — rendszer kifejlődni. Lucz fenyőt okvetlenül kell tenyészteni, mert iparunk szükségletének egyik vissza nem utasítható s más által nem pótolható részét csak vele lehet kielégíteni, de bár ennek kielégítése az erdőnek nagy jövedelmet hajt, a lucz

tenyésztését még sem szabad oly alakban fogatosítani, mely ezen fanem természetes életfeltételeinek meg nem felel.

A lucz fenyő okszerű tenyésztése manapság a divatos erdőgazdaság egyik legfontosabb kérdése lett. Ha szabály gyanánt a természethez való visszatérést akarjuk elfogadni, akkor a legközelebb fekvő eszköz az, hogy a mesterséges felujtást — a mennyire az lehetséges — a természetes által helyettesítjük. De ebben éppen a lucz fenyő az, mely a legtöbb ellentállást mutatja.

Az önmaguk által való felujtásra a többi hegységi fanemek, mint p. o. a jegenye fenyő, a bükk, juhar stb. sokkal teljesebb képességet mutatnak, mint a lucz fenyő, mely a gyérítő és magvágások beállításánál szeldöntés okozta károokra való nagy hajlandóságánál fogva nemcsak hogy gyakran majdnem leküzdhetetlennek látszó akadályokat okoz, de a szabad levegő iránti magatartása miatt, mivel a tulsokat vagy a tulkeveset olyannyira megérzi, a kezelőtől nagyon is óvatos bánásmódot követel.

A mai erdőgazdaságnak azért mégis már sikerült — mostoha viszonyok között is — kielégítő természetes lucz fenyő felujtásokat létrehozni, melyek szépen tenyésznek s melyek a régi iskolából származó mesterséges állabok hibáitól is bizonyára mentesek lesznek. Milyen eszközökkel lehet azt elérni, azt legyen szabad a legnehezebb, de egyszersmind a leggyakoribb eset leírásával kimutatni, t. i. a mikor valamely mesterséges felujtás által keletkezett elegenden luczosnak természetes önvetenyülés által való felujtása a feladat.

Első és főelvnek tekintendő, hogy, ha még lehetséges, korán kezdődő, de mindenkor mérsékelt, gyakran ismétlődő és gondosan keresztül vitt áterdölést alkalmazzuk a

mesterségesen telepített állabban. Száraz fának sohasem szabad az állabban előfordulni; minden, ami elhalásra készülődik, már előbb eltávolítandó, úgy, hogy a létért való küzdelem, mely nemcsak a legyőzött, de a győző fát is károsan befolyásolja életerejében, lehetőleg megrövidítessék. Az áterdölési munka foganatosítása ebben az esetben bizonyára sokkal nehezebb, mint különben és több hozzáértést követel, mint a száraz fák egyszerű kiszedése; de aztán ez a munka ki is fizeti magát a meghagyott fák koronáinak örvendetes fejlődése és a nagyon is fokozott közteshasználatok hozama által. A fény után szomjazó, vékony s magukat láthatólag csak az egymásra való támaszkodás által fentartó fák által alkotott képnek el kell tűnni, s helyébe jól és erősen kifejelett koronájú önálló fa egyedeknek kell lépni.

Az állab további kezelése sokat függ annak termőhelyi viszonyaitól. Ha a széldöntés veszélye nem jelentékeny, ha az állab üde és mély talajon áll és ha más káros tényezőktől nem kell tartani, akkor a tarlasztási kornak körülbelül utolsó harmadától kezdve, a mindig erősebb áterdölés helyébe a gyéritő vágásnak kell lépni. Ez a csak a legújabb időben divatba jött eljárás nemcsak hogy nagyon emeli az előhasználatok hozamát — a véghasználat károsítása nélkül, — de az állabnak egyszerűsmind igen jó előkészítését is képezi a későbbi mag- vagy vetővágásra, mely az ilyen szabadabb állásban a korona és gyökérrendszerben megerősödött állabban a széldöntés veszélyének tetemes leszállítás mellett beállítható. A gyéritő vágásnál is az legyen a főelv: keveset, de gyakran kiszedni. Egyetlenegy elhamarkodás oly hézagot idézhet elő a széldöntés számára, mely az egész állab pusztulásának kiindulási pontját képezheti. Minthogy a gyéritő vágás alkal-

mával kiszedendő fák megjelölése nehezebb és megtehető sok figyelmet igénylő munka, melynek gyakori ismétlése különösen nagyobb erdőkerületekben a kezelő tisztnek sok idejébe kerülne, gyakorlati szempontból tanácsos a tarlasztási korban meghagyandó fákat már előre kiválasztani és tartós olajfestékjegygyel ellátni, mire a gyéritő vágás alatt apranként kiszedendő maradványt az értelmesebb erdőőri személyzetre lehet bízni. A meghagyandó fáknek ez a kiválasztása még azzal az előnnyel is jár, hogy azokra a gyéritő vágás egész tartama alatt különös figyelmet lehet fordítani, mint p. ó. ezek kimélése a többi fák döntésénél, száraz legalyazás stb. mind oly teendők, melyek a meghagyott fák fokozott tarlasztási hozama által gazdagon jutalmaztatnak. Vajjon a gyéritő vágás tartama alatt szükséges-e árnyéktűrő fanemeket, jegenyefenyőt, bükköt stb. talajvédelmi szempontból alátelepíteni, az a helyi körülményektől függ, mi felett csak adott esetben lehet határozni. Ez az alátelepítés, ha csak részben is megmarad, az aljnövésnek — a magfák letarolása után — mindenesetre szívesen látott előnyt nyújt, mi által az újabb tapasztalatok szerint annyira kívánatos: fokozatosan felnőtt elegyes állabokat lehet nevelni.

A gyéritő vágásról a mag- vagy vetővágásra való átmenetnek szintén csak lassan, alig észrevehetően szabad történnie. A vetővágást illetőleg két szempontból lehet kiindulni. Ha az állab szélveszélyektől ment vagy szél ellen védett, akkor a gyors bevetényülés valamint a fiatal serdény üde tejlődése érdekében tanácsos a vetővágást nem egyszerre és egyenletesen beállítani, hanem kis hézagokból kiindulva ezeket kifelé — ugyszólva szegélyezve — mindinkább kiterjeszteni és nagyobbítani.

Tudvalevő dolog, hogy a lucz a felülről jövő fény

és az oldalvédelem iránt nagyon háládatos, miért is ily esetben bizonyára csoportok fognak képződni, melyek a középben a legkorosabbak, a kerület felé pedig — a koros állab fokozatos leszegélyezése által — mindinkább fiatalabbak lesznek míg végre a szomszédos csoportokkal fognak összefolyni. Ekkor bekövetkezett az az időpont, melyben a meghagyott fák maradéka is eltávolítandó, vagyis a végvágat. Ha ennél a hézagonkénti vágásnál egyes fák a szél által kidöntetnek is, ez által nem sokat kockáztatunk, minthogy ezek a tarlasztáshoz úgy is igen közel állván, legfeljebb csekély törések által okozott műszaki veszteségekről lehet szó.

Ha azonban félni kell, hogy a hézagok vágása által nagy szélkárok keletkezhetnek, a melyek esetleg az egész állab ledöntését — még a bevetényülés bekövetkezése előtt — előidézhetik, akkor a vágásbeállításnak csak igen lassan és egyenletes elosztással szabad történnie, mi mellett igaz, hogy sohasem érhetők el oly eredmények, mint az előbb említett mód alkalmazásánál, de annyi önvetényülés még is fog képződni, hogy a jövő állab — mely az alátelepített és a lucz előserdény védelme alatt jól tenyésző jegenye fenyő és bükk által kiegészítve — megfelelő elegyarányt fog mutatni, és a természetes előserdényekben szilárd támpontokkal fog birni.

Új luczos állabok telepítésénél főleg szem előtt tartandó dolog volna a jegenye fenyő és bükk, vagy legjobban mindkettőnek egyszerre való elegyítése. Ha a felujtandó állabban ezek a fanemek már előfordulnak, akkor a feladat annyiban lesz könnyebb, a mennyiben az anyafák kiválasztásánál ezekre is kell tekintettel lenni, hogy a kívánt vagy szükséges elegyítés eléréssék. Minden más esetben ezt a hiányt úgy kell pótolni, hogy a lucz-

állab letarolása előtt az említett fanemeket vagy alátelepitjük, vagy a lucz serdényt ezekkel kiegészítjük.

Az eddig mondottakban mindig csak a természetes felujtást tartottam szem előtt, de azzal még nincsen kimondva az, hogy mindenhol és mindig ez az egyedüli előnyös mód a lucz állabok nevelésénél; a magas hegységben a legtöbb esetben előnyös lesz, de ott is beállhatnak viszonyok, melyek a mesterséges felujtást egyenértékűvé, sőt sokszor ajánlatosabbá tehetik a természetes felujtásnál. Ide sorozandók mindenek előtt a széltől és hótöréstől teljesen mentes helyek, a hol bizonyára szükségtelen volna lemondani azokról a kereskedelmi és műszaki előnyökről, a melyek a vágások egy időben való tarlasztásával járnak.

Végre kényszerítve lehetünk mesterséges uton felujtani ott, ahol anyafák nincsenek, kopárságok felerdősítésénél.

Minden körülmény között azonban tanácsos lesz a lucz állabokat nem tisztán, de más fanemekkel elegyítve nevelni. Koros állabok felujtásánál, melyekben a jegenye fenyő és bükk szórványosan előfordul, gyakran elegendő lesz ezek előserdényeit, — melyek a tarvágásos gazdálkodásnál különösen magasabb forda mellett majdnem mindig előfordulnak, — a lehetőség szerint felhasználni. Ha ilyen előserdény nincs, vagy ha kopárságot kell felerdősíteni, nem marad más hátra, mint a kívánt fanemeket mesterséges uton elegyíteni. Ez az elegyítés azonban vagy egyenként, vagy csoportonként történjék s nem soronként, mivel utóbbi mód alkalmazására nézve igen rossz tapasztalataink vannak. Ha már az elegyítést mesterséges uton kell létrehozni legelőnyösebb az eredetileg tiszta luczültetést jegenye fenyővel és bükkal kijavítani, mihez csak erőteljes átiskolázott csemeték veendők, melyeknek azután

a már előbb kiültetett lucz fenyő és a már létező fűnővés a nap egyenesen rá sütő sugarai ellen némi védelmet nyújtanak.

A mesterséges uton telepített lucz állabok további kezelése ugyanaz, ami az előtt a természetes felujításhoz előkészítendő mesterséges állabok ápolásánál mondva volt; igen korai, mérsékelt, de gyakran ismétlődő áterdölések, esetleg gyéritő vágások, mely utóbbiaknak a tarlasztás előtt néhány évtizeddel kell kezdődniök és legkésőbb tíz évvel ezelőtt kell végződniök.

Magas hegységben lehetőleg kerülendő volna a lucz-állabok telepítése vetés útján, miután ezek a helyenként ki nem kerülhető tulsűrű állásuknál fogva, valamint fiatal korukban a létért kifejtett kemény küzdelmükben leginkább ki vannak téve a mesterséges lucz fenyő felujításokkal járó veszélyeknek. A vetésnek csak akkor volna jogosultsága, ha az mint készletvetés telepítettik, vagy ha rovarkárok következtében az ültetést alkalmazni egyáltalán nem lehet.

Lapszemle.

A czukorjuhar fáról. Az „Erdészeti lapok“ korábbi évfolyamában már többször volt szó a czukorjuhar fáról, mint igen hasznos és értékes fanemről, mely teljes mértékben megérdemelné, hogy nálunk is nagyobb mértékben megtelepíttessék. A „Revue des eaux et forêts“ 1896. évi 15. számában erről a fanemről a „Centralblatt für das gesammte Forstwesen“ után egy cikket közöl, mely a czukorjuhar fára nézve újabb, az „Erdészeti Lapok“ban eddigelé nem közölt adatokat foglal magában, melyeket ennél fogva érdemesnek tartok e lapok hasábjain az alábbiakban kivonatossan feljegyezni.

M. N. C. Nestorov egy értekezése szerint az északamerikai